

RPO-668937-VII-7020.8.4/11/JJ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym
*Dom Miłosierdzia św. Józefa w Kaliszu***

1. Wstęp.

Na podstawie Artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 17-18 marca 2011 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego *Dom Miłosierdzia św. Józefa* w Kaliszu, mieszczącego się przy ul. Poznańskiej 26 (zwanego dalej MOW, Ośrodkiem lub placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Dorota Krzysztoń (kryminolog), Karolina Chytła (pedagog resocjalizacyjny), Marcin Kusy (prawnik) oraz Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji).

Krajowy Mechanizm Prewencji sprawdził na miejscu sposób traktowania wychowanek umieszczonych w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę z panią Renatą Bojarską - Dyrektorem Ośrodka oraz personelem placówki;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanki, w tym: pokoi mieszkalnych, klas lekcyjnych, świetlic,

sanitariatów, kuchni i stołówki, ambulatorium i izb chorych, sali gimnastycznej;

- przeprowadzono rozmowy w grupach ze wszystkimi wychowankami. Dodatkowo, w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności anonimowe rozmowy z nieletnimi;
- zapoznano się z następującą dokumentacją placówki: dziennikami zajęć wychowawczych, programem wychowawczym i profilaktycznym, sprawozdaniem Prezesa Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 10.06.2010 r., protokołem kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniu 25.10.2010 r. przez Państwową Stację Sanitarno- Epidemiologiczną w Kaliszu, liczbą przypadków zastosowania środków przymusu bezpośredniego, liczbą ucieczek nieletnich.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali Dyrektorowi Ośrodka oraz wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego Domu Miłosierdzia św. Józefa w Kaliszu, Regulamin wychowanki, Regulamin współpracy oraz kontaktów, procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych, procedurę przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu wychowanek, procedury postępowania w przypadku zagrożenia zdrowia bądź życia w wyniku wypadku lub czynu karalnego.

Wizytowany Ośrodek jest placówką niepubliczną powołaną przez Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia przeznaczoną dla dziewcząt niedostosowanych społecznie, z normą intelektualną, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji. Organem prowadzącym Ośrodek jest Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia - Dom Zakonny w Kaliszu, zaś nadzór pedagogiczny nad Ośrodkiem sprawuje Kuratorium Oświaty w Poznaniu (Wydział Nadzoru Pedagogicznego w Kaliszu).

2. Legalność pobytu.

Placówka przeznaczona jest dla 48 nieletnich. W dniu wizytacji zaludnienie Ośrodka wynosiło 100%. Poza tym, jedna wychowanka otrzymała skierowanie i wskazanie z Ośrodka Rozwoju Edukacji o umieszczeniu, lecz nie została jeszcze do niego doprowadzona. W dniu wizytacji w placówce przebywały dwie podopieczne, które ukończyły 18 rok życia i do zakończenia roku szkolnego zdecydowały się pozostać w Ośrodku. Jedna z dziewcząt umieszczona została w trybie art. 26 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 - dalej zwanej upn.). Zaś pozostałe nieletnie przebywają na mocy postanowienia sądu, który zdecydował o zastosowaniu wobec nieletnich takiego rodzaju środka wychowawczego. Z informacji uzyskanych od Dyrektora placówki wynika, że 7 podopiecznych jest jednocześnie wychowankami placówek opiekuńczych.

3. Personel.

Ośrodek zatrudnia 8 wychowawców, 15 nauczycieli przedmiotowych, 3 psychologów, pedagoga, pielęgniarkę, 4 opiekunów nocnych. Większość kadry bezpośrednio pracującej z młodzieżą legitymuje się studiami z zakresu resocjalizacji. Podstawową formą organizacyjną w Ośrodku jest grupa wychowawcza, która liczy od 8 do 12 osób. Grupą opiekuje się co najmniej 2 wychowawców kierujących indywidualnym procesem resocjalizacyjnym poszczególnych podopiecznych. Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: pracownika pedagogicznego i opiekuna nocnego.

Zgodnie z zaleceniami międzynarodowymi (**pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)**), personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka. Krajowy Mechanizm Prewencji zachęca Dyrektora Ośrodka do zorganizowania

pracownikom profesjonalnych szkoleń i kursów, zwłaszcza w zakresie ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym.

4. Warunki bytowe.

Budynek, w którym mieści się Ośrodek, jest własnością Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Zapewnia on wszelkie warunki do codziennego funkcjonowania. Pomieszczenia, z których korzystają wychowanki są odnowione, zadbane oraz udekorowane w sposób dostarczający pozytywnych wrażeń wzrokowych. Do dyspozycji nieletnich przeznaczono sypialnie wyposażone w sposób umożliwiający odpoczynek, naukę oraz przechowywanie osobistych rzeczy. Zajęcia szkolne odbywają się na odrębnym korytarzu, gdzie znajdują się m.in. 4 klasy lekcyjne, pokój nauczycielski, sala informatyczno – językowa, gabinet pielęgniarstwa. Po zajęciach lekcyjnych dziewczęta spędzają czas w świetlicach lub na terenie Ośrodka. Kółka zainteresowań lub zajęcia terapeutyczne odbywają się w specjalnie wyznaczonych do tego salach terapeutycznych, wyposażonych w materiały dydaktyczne oraz sprzęt RTV. Pokoje, z których korzystają nieletnie, mają odpowiednie oświetlenie, temperaturę oraz wentylację. W ocenie wizytujących pomieszczenia te są na tyle przestronne, aby podopieczne miały wystarczająco dużo przestrzeni do wykonywania codziennych czynności.

Do dyspozycji każdej grupy wydzielono odrębne łazienki wyposażone w umywalki, prysznice oraz odgródzone i zamykane drzwiami toalety. Prysznice przedzielone są ściankami, poza tym zamontowane są w nich zasłony, umożliwiające kąpiel w warunkach zapewniających poczucie intymności. Wychowanki mają również zapewnione środki higieniczne niezbędne do utrzymania codziennej higieny osobistej. Ponadto, dziewczęta mogą zakupić dodatkowe kosmetyki w działającym w Ośrodku sklepiku.

W placówce znajduje się kuchnia i stolówka. Pomieszczenia te wyposażone są zgodnie z normami HACCP. Zachowana jest w nich czystość i zasady higieny.

Teren otaczający budynek Ośrodka, a także ciągi komunikacyjne w budynku oraz izby chorych objęte są monitoringiem (bez możliwości odsłuchu). Dane z monitoringu przechowywane są przez okres ok. 58 dni.

W protokole kontroli sanitarnej przeprowadzonej w 2010 r. przez Państwową Stację Sanitarно- Epidemiologiczną w Kaliszu nie stwierdzono uchybień.

Należy podkreślić, iż większość wychowanek, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne, dobrze oceniła wyżywienie oraz warunki bytowe i higieniczno – sanitarne panujące w placówce. Jedyna uwaga, która dotarła do osób wizytujących dotyczyła tego, że jeden z posiłków serwowanych w ostatnich dniach w placówce składał się z przeterminowanego pasztetu.

5. Traktowanie.

W rozmowach indywidualnych wychowanki podkreślały, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Większość dziewcząt potrafiła wskazać osobę wśród personelu, do której ma zaufanie i może się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Ponadto, nieletnie żywią przekonanie, że ich sytuacja i zachowanie podczas pobytu w Ośrodku może się zmienić lub już zmieniła się na lepsze. Atmosfera panująca między wychowankami również nie budzi wątpliwości. Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji nie odebrali uwag co do występowania aktów agresji i przemocy wśród dziewcząt. Niepokojącym jednak sygnałem dla wizytujących było silne poczucie lęku w dziewczętach przed informowaniem osób spoza placówki na temat tego jak zorganizowane jest w niej życie. Wszelka korespondencja dziewcząt, treść ich zapisków lub pamiętników jest stale kontrolowana przez personel, zainteresowany zawieranymi w nich informacjami o Ośrodku i subiektywnymi ocenami nieletnich o panującej w nim sytuacji. Podopieczne mają zatem obawy co to tego, że przedstawianie Ośrodka w „złym świetle” jest zagrożone sankcjami. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że **Konwencja o Prawach Dziecka** zapewnia dziecku prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka (Artykuł 12).

MOW posiada opracowane w sposób czytelny i prawidłowy procedury określające zasady postępowania pracowników placówki między innymi w sytuacjach kryzysowych takich jak: samowolne oddalenie się wychowanka z

placówki (szkoły), spożywania alkoholu na terenie Ośrodka lub przybycia do Ośrodka pod wpływem alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, agresja fizyczna, samookaleczenia, prób samobójczych, kradzieży, niepowrotu z urlopowania/przepustki, zakłócania porządku na terenie Ośrodka, stosowania środków przymusu bezpośredniego, wystąpienia wypadku, postępowania w sytuacji zaistnienia czynu karalnego.

Z dokumentacji przeanalizowanej na miejscu przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji wynika, że od 2010 r. do dnia wizytacji odnotowano dwa wydarzenia nadzwyczajne: próbę samobójczą oraz ucieczkę dwóch dziewcząt. W stosunku do wychowanków w analizowanym okresie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

6. Dyscyplinowanie.

Katalog kar i nagród obowiązujących w Ośrodku zawarty został w *Regulaminie wychowanki*. Należy podkreślić, iż zgodnie z **Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)**, przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).

W pkt VI *Regulaminu wychowanki*, zwarto m.in. środki dyscyplinarne takie jak: *zawieszenie na czas określony prawa do udziału w wycieczkach, atrakcyjnych imprezach; pozbawienie funkcji społecznych, zawieszenie w prawach wychowanki*, których nie został określony czas ich trwania. Poza tym, dwa ostatnie środki dyscyplinarne nie powinny przybierać formy kary. W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji sformułowane są one w sposób niezrozumiały i mało precyzyjny. Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że dyscyplinowanie nie może polegać na pozbawieniu/zawieszeniu w prawach wychowanki Ośrodka, ani

też pozbawieniu jej funkcji społecznych. Prawa wychowanki, zapisane w Statucie Ośrodka, powinny być realizowane niezależnie od jej zachowania lub postępów w resocjalizacji. Z kolei „funkcje społeczne” w znaczeniu tak ogólnym (niedoprecyzowanym) konstytuują się w każdej społeczności bez względu na działania władz i administracji. Stąd też życie w Ośrodku powinno być zorganizowane w sposób liczący się z prawami człowieka oraz gwarantujący wychowankom poczucie bezpieczeństwa.

Z kolei, w pkt VI *Regulaminu wychowanki* wymieniono karę w postaci „przeniesienia do innej placówki”, która zgodnie z **Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi** nie powinna być stosowana (Zalecenie 97: *Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*).

Ponadto, Regulamin nie zawiera informacji na temat osób właściwych do wymierzania kar oraz rozpoznania odwołań wychowanek od kar. Krótka i lakoniczna informacja na temat odwoływania się od decyzji i składania skarg do Dyrekcji została zawarta we Rozdziale VI Statutu Ośrodka.

Większość wychowanek, z którymi rozmawiano, znało katalog nagród i środków dyscyplinarnych obowiązujących w Ośrodku. Z rozmów przeprowadzonych z nimi, przedstawiciele KMP zaobserwowali, że dziewczęta mają jednak trudności ze zrozumieniem systemu dyscyplinowania utworzonego w placówce. Podopieczne wskazują, iż są karane zupełnie innymi karami niż te wymienione w Regulaminie, np.: zamykanie w izolatce/pokoju chorych (jak wyjaśniła Dyrektor Ośrodka, dziewczęta są tam zamykane, by przemyśleć swoje zachowanie, do momentu jak przeproszą; nie otrzymują przy tym informacji jak długo mogą tam przebywać), praca (np. mycie szyb, obieranie ziemniaków), zakaz wyjścia na dwór. Opisywały również sytuacje świadczące o stosowaniu odpowiedzialności zbiorowej (np. przymus całej grupy codziennego słuchania muzyki poważnej przez godzinę, sprzątanie przez całą grupę za przewinienie jednej osoby). Ponadto, dziewczęta opisywały, że za jedno przewinienie stosowanych jest kilka kar. Należy zaznaczyć, iż opisywane przez nieletnie

sytuacje stoją w sprzeczności z **Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)**: *żaden nieletni nie powinien być karany więcej niż raz za to samo przewinienie. Sankcje zbiorowe mają być zakazane (Reguła 67). Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 70).*

7. Prawo do informacji.

Zgodnie z *Procedurą przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu wychowanek*, Dyrektor Ośrodka wraz z wychowawcą i psychologiem przeprowadza z nieletnią rozmowę, podczas której zapoznaje ją z Regulaminem wychowanki, z jej prawami, obowiązkami, zasadami pobytu w MOW, co potwierdza własnoręcznym podpisem (niezrozumiałym dla wizytujących jest zapis w pkt. 6a Procedury: „ (...) ostatecznie sugeruje się nieletniej o napisanie prośby o przyjęcie do placówki”). Podopieczne potwierdziły, iż znają swoje prawa oraz wiedzą, gdzie jest dostępny Statut Ośrodka i Regulamin w sytuacji, gdyby chciałyby się z nimi zapoznać. Nie mają natomiast wiedzy na temat instytucji stojących na straży praw człowieka.

W związku z tym, zalecenie Krajowego Mechanizmu Prewencji w tym zakresie dotyczy zamieszczenia w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których wychowanki mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że każdemu nieletniemu pozbawionemu wolności należy umożliwić stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym.

Zasady kontaktu wychowanek z rodzicami określone zostały w *Regulaminie współpracy oraz kontaktów z Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym „Dom Miłosierdzia św. Józefa” dla rodziców starających się o przyjęcie Wychowanki oraz dla rodziców przyjętych Wychowanek* (dalej zwanym *Regulaminem współpracy oraz kontaktów*) oraz w *Regulaminie wychowanki* (pkt 19). Analizując wyżej wymienione dokumenty wątpliwości KMP wzbudziły następujące kwestie:

- odwiedziny podopiecznych z ich rodzicami mogą odbywać się raz w miesiącu (w soboty) – pkt. 7 *Regulaminu współpracy i kontaktów*. Mając na uwadze zasadę zawartą w Statucie Ośrodka, że kierowania wychowanek na pierwsze kilkudniowe przepustki pod opieką rodziców/opiekunów prawnych odbywa się po upływie 5/6 miesięcy w pierwszym roku pobytu w Ośrodku (§ 22), KMP uznaje, że bezpośredni kontakt dziecka z rodziną powinien być jak najczęstszy, szczególnie w pierwszym okresie jego pobytu w placówce. Postulat taki zawarty został również w **Zaleceniach Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi**: *Jeżeli nie praktykuje się regularnych przepustek, należy wprowadzić przepis dla dodatkowych długoterminowych wizyt członków rodziny lub innych osób, które mogą pozytywnie wpłynąć na rozwój młodocianego* (Zalecenie 86.2). Ponadto, **Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)** wskazują, iż *każdy nieletni powinien mieć prawo do regularnego i częstego przyjmowania odwiedzin, w zasadzie raz w tygodniu, nie rzadziej niż raz w miesiącu, powinny one obejmować rodzinę i obrońcę oraz odbywać się w warunkach zapewniających prywatność, zbliżenia oraz swobodną wymianę myśli* (Reguła 60).

- w trakcie prowadzonego w Ośrodku procesu resocjalizacji – w szczególności na początkowym jego etapie - nie są wskazane odwiedziny wychowanki przez innych krewnych (dziadków, rodzeństwo) (pkt. 9 *Regulaminu współpracy i kontaktów*). Praktyka ta została potwierdzona w trakcie rozmów z nieletnimi. KMP podkreśla, iż takie ograniczenia nie znajdują potwierdzenia w obowiązujących przepisach

prawa i jest stosowane wbrew zapisom *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, której zapis art. 66 § 4 określając zasady kontaktów nieletniego posługuje się pojęciem „osób spoza placówki”, nie wskazują na konieczność wykazania stopnia pokrewieństwa. Jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami **spoza placówki**, określone w art. 66 § 4 upn, dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. W tym wypadku dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie o powodach decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora.

- rodzice/opiekunowie prawni nie powinni w rozmowach z wychowankami obciążać ich trudnymi wiadomościami, a zwłaszcza tragicznymi sytuacjami z życia rodzinnego np. ciężka choroba lub śmierć kogoś bliskiego, bez wcześniejszej rozmowy z wychowawcą (pkt. 19 *Regulaminu współpracy i kontaktów*). Zdaniem KMP wprowadzenia takiego obowiązku jest nieuzasadnione. Ponadto, **Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11)** oraz **Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)** wprost nakazują, aby wszelkie informacje otrzymane na temat śmierci lub poważnych chorób któregośkolwiek z jego bliskich krewnych powinny być natychmiast przekazywane młodocianemu (Zalecenie 85.3/Reguła 58).

- kontakt telefoniczny może odbywać się tylko raz w tygodniu w wyznaczonym dniu i o określonej porze (pkt. 8 *Regulaminu współpracy i kontaktów*). W oparciu o pkt. 61 **Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)**, która mówi o tym, że każdy nieletni powinien mieć prawo do utrzymywania kontaktu listownego i telefonicznego co najmniej dwa razy w tygodniu z osobą przez siebie wybraną, chyba że zostało mu ono odebrane na drodze prawnej. Krajowy

Mechanizm Prewencji postuluje o zwiększenie częstotliwości prowadzenia przez wychowanki rozmów telefonicznych.

- zarówno w trakcie rozmów z nieletni jak i podczas przeprowadzania oglądu placówki, osoby wizytujące otrzymały informacje dotyczące prowadzenia przez personel placówki stałej kontroli korespondencji wychowanek (zarówno przychodzącej jak i wychodzącej). Należy przy tym podkreślić, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n.

Biorąc pod uwagę, że pobyt nieletniego w placówce jest dla niego trudnym doświadczeniem, to świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jego dalsze funkcjonowanie. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji jest zdania, iż należy dążyć, aby kontakt ten mógłby być jak najczęstszy.

9. Prawo do ochrony zdrowia.

Opiekę medyczną wychowankom Ośrodka zapewniają lekarze pracujący w przychodni zdrowia w Kaliszu. Wychowanki wymagający opieki psychiatrycznej konsultowani są w poradniach zdrowia psychicznego. W razie potrzeby zapewnienia nieletniej opieki dentystycznej Ośrodek organizuje również konsultacje stomatologiczne oraz inne specjalistyczne badania (np. ginekologiczne). Ponadto, na terenie Ośrodka zapewniona jest podstawowa opieka medyczna (Gabinet Profilaktyki Zdrowotnej i Poinoccy Przedlekarskiej odpowiednio wyposażony w sprzęt i medykamenty). Każdego dnia zapewniona jest stała opieka pielęgniarki, kontrolującej bieżący stan zdrowia dziewcząt.

W dniu wizytacji, w MOW przebywała nieletnia z 6 miesięcznym dzieckiem. Z rozmowy z nieletnią oraz z pracownikami placówki wynika, iż uzyskała ona pełną pomoc medyczną zarówno w okresie ciąży jak i po urodzeniu dziecka. Zamieszkuje ona wraz z niemowlęciem w oddzielnym pokoju dostosowanym w pełni do jej aktualnej sytuacji.

Z informacji uzyskanych od wychowanek Ośrodka wynika, że mają one stały dostęp do lekarza i stomatologa. Pojedyncze uwagi w tym zakresie dotyczyły

bagatelizowania przez personel niektórych dolegliwości zgłaszanych przez dziewczęta.

11. Oddziaływania kulturalno – oświatowe.

Ośrodek dysponuje salą gimnastyczną oraz mini kompleksem rekreacyjnym na zewnątrz budynku. Plan dnia wychowanek Ośrodka jest wypełniony wieloma dodatkowymi zajęciami, mają one również czas na odpoczynek. W wolnej chwili mogą spędzać czas na świetlicy, oglądając filmy lub rozmawiając z wychowawcami. W dniu wizytacji większość dziewcząt zaangażowana była w przygotowywanie przedstawienia teatralnego na uroczystość obchodów św. Józefa- patrona Ośrodka.

Pytane o codzienny dostęp do zajęć na powietrzu nieletnie odpowiadały, że zdarzają się sytuacje, kiedy nie mogą wychodzić na dwór z powodu niewłaściwego zachowania. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda – zgodnie z **Zasadą 81 Zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11)**. Ten sam dokument podkreśla, że ćwiczenia nie powinny być ograniczane w ramach kary dyscyplinarnej.

12. Prawo do edukacji.

Wszystkie wychowanki realizują obowiązek szkolny w Gimnazjum Ośrodka. Nieletnie, z którymi rozmawiano, wysoko ocenili pracę nauczycieli wskazując, iż zawsze mogą liczyć na ich pomoc w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości.

Na potrzeby prowadzenia zajęć szkolnych w gimnazjum utworzono klasy lekcyjne. Każda z nich jest estetycznie urządzona, wyposażona w nowe ławki szkolne i sprzęt dydaktyczny. Ponadto, do dyspozycji wychowanek pozostaje również biblioteka. W rozmowach z dziewczętami KMP powziął informację, że w

placówce istnieje zakaz czytania Harrego Pottera oraz Harlequinów lub innych tzw. romansów.

13. Prawo do praktyk religijnych.

Z rozmów indywidualnych z dziewczętami wynika, iż mają one obowiązek uczestnictwa w praktykach religijnych organizowanych na terenie Ośrodka. Wszystkie podopieczne Ośrodka uczestniczą w codziennych porannych modlitwach, a także raz w tygodniu odbywa się wspólna msza św. Obowiązek ten obejmuje również osoby niewierzące lub posiadające odmienne przekonania religijne. Zasada ta jest wprost określona w Regulaminie wychowanki pkt. III „*Przebywając w placówce katolickiej, bez względu na własne przekonania, szanują i uczestniczą w praktykach religijnych*”.

Tymczasem, **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych.

Ponadto, również standardy zawarte w instrumentach prawa międzynarodowego wyraźnie wskazują na konieczność zapewnienia wszystkim wolności myśli, sumienia i wyznania. **Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)** w zakresie posług religijnych gloszą: *Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania, uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji* (Reguła 48). Z kolei w brzmieniu **Zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi wolność myśli, sumienia i wyznania młodocianych powinna być w respektowana** (Zalecenie 87.1). *Instytucjonalny reżim powinien być*

zorganizowany w takim stopniu, w jakim możliwe jest praktykowanie przez młodocianych ich religii i przekonań, uczestnictwo w nabożeństwach lub spotkaniach prowadzonych przez upoważnionych przedstawicieli religii i wyznań, przyjmowanie wizyt prywatnych przedstawicieli religii lub wyznań oraz posiadanie ksiąg lub materiałów informacyjnych dotyczących ich religii lub przekonań (Zalecenie 87.2). Młodociani nie mogą być zmuszani do praktykowania religii, wyznania, uczestnictwa w nabożeństwach religijnych lub spotkaniach, udziału w praktykach religijnych lub akceptowania wizyt przedstawicieli którejkolwiek religii lub wyznania (Zalecenie 87.3).

Praktyka ta również godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., która w art. 14 stwierdza „Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania”.

Innym problem zgłaszanym przez dziewczęta to konieczność uczestniczenia we mszy św. w spódnicy. Potwierdzeniem tych słów jest zapis w § 33 pkt 16 Statutu placówki „*W stroju na Eucharystię obowiązuje spódnica i skromna bluzka*”. Według nieletnich obowiązek ten jest czynnikiem zniechęcającym do uczestnictwa we mszy św. Jak wyjaśniła Dyrektor placówki, obowiązek ubierania przez podopieczne spódnicy jest sposobem uczczenia ważnego wydarzenia, a także podkreślenia ich kobiecości.

14. Rekomendacje.

Niewątpliwie wychowanki mają zapewnione bardzo dobre warunki bytowe. Odpowiednie wyposażenie pokoi mieszkalnych, a także innych pomieszczeń przyczyniają się do wytworzenia przyjemnej atmosfery w Ośrodku. Uwagę wizytujących wzbudził szeroki wachlarz możliwości w zakresie zajęć dodatkowych przygotowywanych z myślą o podopiecznych.

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karanía, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje:

1. zwiększyć częstotliwość czasu odwiedzin wychowanek z rodzinami;

2. umożliwić nieletnim kontakt z rodzeństwem, krewnymi, lub innymi osobami spoza zakładu, zaś wszelkie ograniczenia w tym zakresie stosować w oparciu o granice wytyczone prawem;
3. zwiększyć częstotliwości prowadzenia przez wychowanki rozmów telefonicznych;
4. kontrolę korespondencji przeprowadzać zgodnie z wytycznymi zawartymi w *ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich*;
5. zapewnić każdej wychowance wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz zakazać zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych;
6. zaprzestać stosowania odpowiedzialności zbiorowej i pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych; stosować tylko te kary, które są dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów;
7. określić czas trwania wymierzanych kar dyscyplinarnych;
8. wyeliminować kary w postaci: pozbawienia funkcji społecznych, zawieszenia w prawach wychowanki, przeniesienia do innej placówki;
9. zamieścić w Regulaminie informacje na temat osób właściwych do wymierzania kar oraz rozpoznania odwołań wychowanek od kar;
10. wszystkim nieletnim zapewnić regularne ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu; ćwiczenia nie powinny być ograniczane w ramach kary dyscyplinarnej;
11. respektować prawo nieletnich do wyrażania własnych poglądów;
12. zamieścić w ogólnodostępnym miejscu informację z adresami instytucji, do których wychowanki mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw.